

Екологізація суспільного розвитку як інструмент подолання екологічних загроз

Розглядаються стан світу у XXI ст., а також екологічні, економічні, соціальні та духовні проблеми його розвитку. Теоретично обґрунтовано об'єктивну необхідність, принципи та основні напрямки екологізації суспільного розвитку.

Ключові слова: екологізація суспільного розвитку, принципи екологізації суспільного розвитку, засоби екологізації економічної, екологічної, соціальної і духовної сфер.

У XXI ст. перед землею цивілізацією постала низка глобальних екологічних загроз, які призвели до дестабілізації клімату, нищення озонової оболонки, танення льодовиків та інших деструктивних явищ [1]. Ці деструктивні процеси супроводжуються посиленням інформаційної війни проти зусиль світової спільноти, які здійснюються в рамках Кіотського протоколу (1997) і спрямовані на стабілізацію клімату на Землі та оздоровлення довкілля. Інформаційну війну провакують потужні промислові компанії, які забруднюють навколишнє природне середовище парниковими газами і не бажають вкладати інвестиції в оздоровлення довкілля.

Антикіотські версії щодо проблем довкілля головним чином базуються на тому, що дестабілізація клімату не пов'язана з антропогенними викидами парникових газів. Серед них найбільшого поширення набули такі: потепління клімату пов'язане з процесами, що відбуваються на Сонці; обертанням Землі в космічному просторі; уповільненням та прискоренням обертання Землі навколо своєї осі; змінами кута нахилу осі Землі щодо Сонця; змінами магнітного поля Землі; пульсацією космічних об'єктів, внаслідок якої при їх періодичному стисненні відбувається виділення тепла, а при розширенні – його поглинання. При цьому не береться до уваги те, що викиди парникових газів деструктивно впливають не лише на клімат, а й на здоров'я населення.

Потужні промислові компанії, що забруднюють довкілля, намагаються дискредитувати ідеї Кіотського протоколу (1997) за допомогою засобів масової інформації та псевдонаукових досліджень.

Мета цієї роботи – теоретично обґрунтувати основні методологічні положення екологічної політики, що спрямовані на подолання глобальних екологічних загроз і зміцнення екологічної безпеки. При цьому екологічна політика розглядається нами як наука і як сфера суспільної діяльності. *Екологічна політика як наука* вивчає принципи та інструменти, за допомогою яких досягається оздоровлення довкілля, ефективне використання природних ресурсів та зміцнення екологічної безпеки. *Екологічна політика як сфера* суспільної діяльності спрямована на захист інтересів суб'єктів природокористування на міжнародному, національному, регіональному і локальному рівнях.

Стан світу і проблеми його розвитку. Сучасний стан світу і розвиток земної цивілізації свідчать про те, що першочерговими є не стільки сталий розвиток світової спільноти, скільки зміцнення екологічної безпеки та подолання глобальних екологічних загроз. Лише подолавши ці проблеми, можна повністю спрямувати потенціал світової спільноти на вирішення завдань, пов'язаних зі сталим

розвитком. Так, малі острівні держави світу, територія яких поступово занурюється у води світового океану, більше занепокоєні фізичним виживанням, ніж сталим розвитком. Не до сталого розвитку країнам, на території яких точаться війни і населення яких голодує, борючись за фізичне виживання. Проблеми світового розвитку слід вирішувати не вибірково, а комплексно, спрямувавши потенціал земель на вирішення найгостріших економічних, екологічних, соціальних і духовних проблем природокористування.

Прогноз стану світу в ХХІ ст. [1-6] та наукові праці з проблем довкілля дають підставу стверджувати, що:

1. У ХХІ ст. загостриться протистояння за природні ресурси довкілля. Земна цивілізація буде постійно стикатися з перманентними глобальними та національними економічними, екологічними і соціальними кризами, долати які буде все складніше. Складні економічні, екологічні, соціальні та духовні проблеми розвитку будуть породжувати політичну нестабільність [3; 6].

2. Перед земною цивілізацією у ХХІ ст. постали глобальні екологічні загрози, подолати які неможливо зусиллями окремих держав. Для їх подолання потрібна консолідація всіх країн світу (великих і малих, багатих і бідних, промислово розвинених і слабо розвинених) на основі ефективної екологічної політики (міжнародної, національної, регіональної, локальної). Така екологічна політика повинна бути: **короткотерміною** (спрямованою на швидке усунення глобальних екологічних загроз і зміцнення екологічної безпеки); **солідарною** (базуватися на солідарності багатих і бідних країн, багатих і бідних громадян); **багаторівневою** (міжнародною, національною, регіональною, локальною); **консолідованою** (знаходити визнання в усіх країнах світу на всіх рівнях управління навколишнім природним середовищем).

3. Основними чинниками стримування на шляху до сталого розвитку земної цивілізації є: економічна, екологічна, соціальна і політична нестабільність; низький рівень економічної, екологічної, соціальної та духовної безпеки; заборгованість минулих і теперішніх поколінь майбутнім; неспроможність економічної сфери відповідати на виклики, що постали перед земною цивілізацією у ХХІ ст.

Глобалізація та глобалістські концепції світового розвитку і подолання глобальних екологічних загроз стали у ХХІ ст. чинниками, що стримують подолання економічних, екологічних та соціальних проблем людства.

4. У ХХІ ст. зростатиме роль державного регулювання процесів в економічній, екологічній, соціальній і духовній сферах за допомогою галузевих політик (рис. 1-5).

5. Найгострішою і найскладнішою для вирішення є проблема глобального політичного устрою. Доки політичні проблеми розв'язуватимуть за допомогою зброї, а демократію будуть використовувати як інструмент інформаційної війни та поглинання малих національних культур, марно очікувати на швидке усунення глобальних екологічних загроз і сталий розвиток.

Екологізація суспільного розвитку як об'єктивна необхідність. У зв'язку з глобальними екологічними загрозами виникла об'єктивна необхідність екологізації суспільного розвитку, яка повинна охоплювати всі сфери людського буття. Екологізацію суспільного розвитку ми розглядаємо як об'єктивний процес протидії глобальним екологічним загрозам в екологічній, економічній, соціальній і духовній сферах; процес трансформації споживацької природоруйнуючої ментальності земної спільноти в природоошадну, а економічних інструментів – в інструменти екологічної політики.

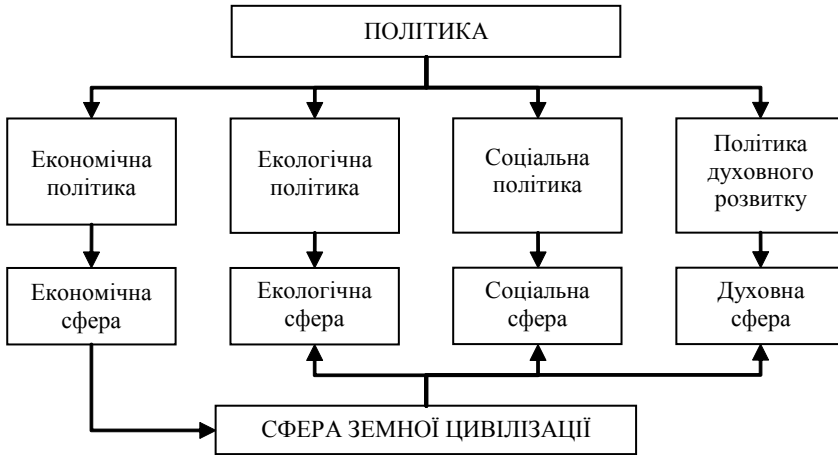

Рис.1. Види політики (Класифікація за напрямками впливу на окремі сфери земної цивілізації) [1]

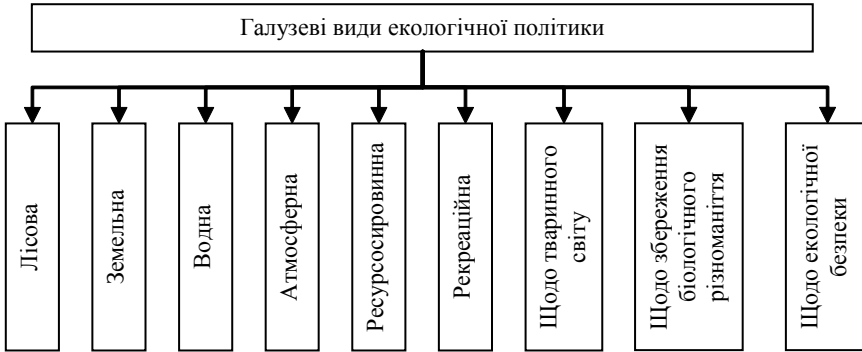

Рис. 2. Класифікація екологічної політики [1]

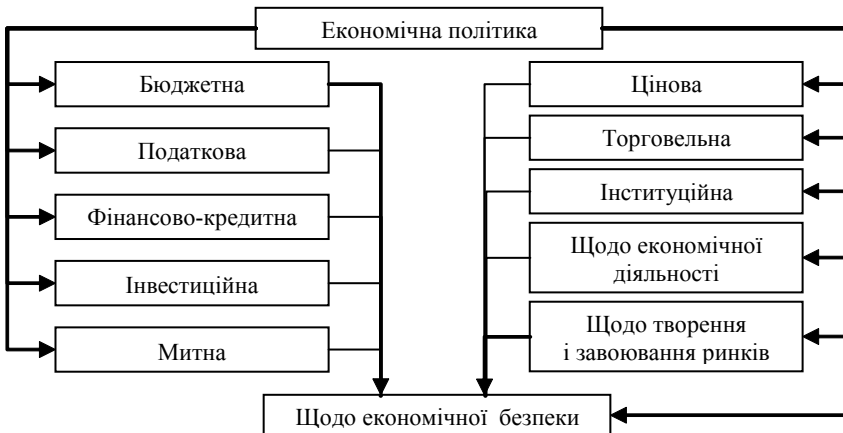

Рис. 3. Класифікація економічної політики [1]

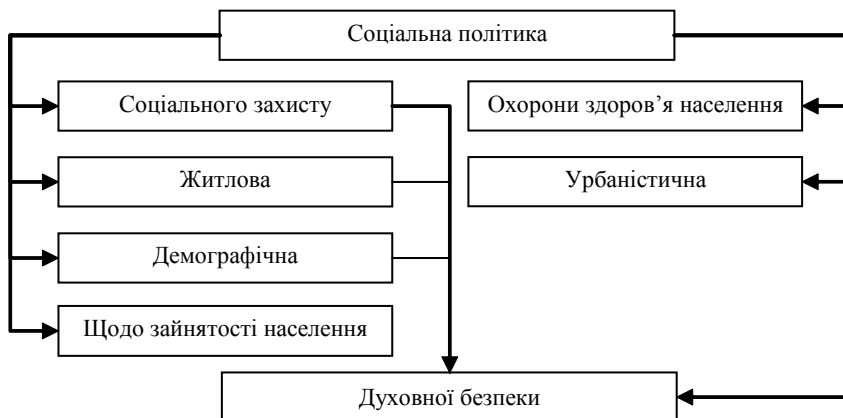

Рис.4. Класифікація соціальної політики [1]

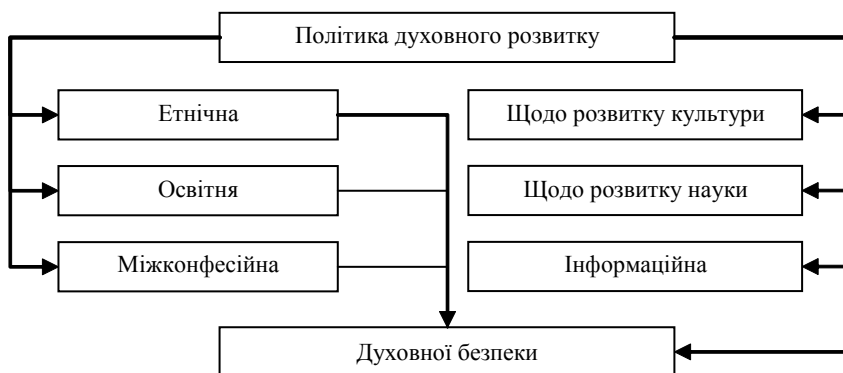

Рис.5. Класифікація політики духовного розвитку [1]

Екологізація суспільного розвитку – це не комплекс природоощадних заходів, спрямованих на оздоровлення довкілля (що може бути локальним короткотерміновим явищем), а процес творення таких інструментів політики, насамперед економічної, які не дозволятимуть екологічній сфері деградувати і стимулюватимуть оздоровлення навколишнього природного середовища. Екологізація суспільного розвитку повинна привести до формування досконалих принципів і системи інструментів екологічної політики на міжнародному, національному, регіональному і локальному рівнях. Вона повинна призвести до збалансованості світової економіки з екологічною місткістю природного довкілля, а екологічній сфері – з чисельністю населення; охопити всі сфери суспільного розвитку – економічну, екологічну, соціальну і духовну, а також різноманіття галузевих політик, що представлені на рис. 1-5.

Принципи екологізації суспільного розвитку. Екологізація суспільного розвитку дозволить подолати глобальні екологічні загрози, досягти екологічно безпечного і сталого екологічно збалансованого розвитку за умови, що вона буде здійснюватися на таких принципах: екологізації всіх сфер суспільного розвитку; екологізації інструментів галузевих політик; трансформації інструментів економічної політики в інструменти екологічної політики; першочерговості подолання глобальних екологічних загроз і зміцнення екологічної безпеки; дотримання

теоретично обґрунтованих і загально визнаних принципів екологічної політики; узгодженості принципів екологічної політики (міжнародної, національної, регіональної) з принципами екологізації суспільного розвитку.

Принцип екологізації всіх сфер суспільного розвитку передбачає, що процес екологізації суспільної діяльності повинен охоплювати всі сфери – економічну, екологічну, соціальну і духовну; сприяти оздоровленню стану навколишнього природного середовища.

Принцип екологізації інструментів галузевих політик передбачає введення нових і удосконалення чинних інструментів таким чином, що досягнення цілей галузевих політик не буде завдавати шкоди навколишньому природному середовищу.

Принцип трансформації інструментів економічної політики в інструменти екологічної політики призводить до зменшення екологічної шкоди в процесі економічної діяльності. Процедура трансформації інструментів економічної політики в інструменти екологічної політики теоретично обґрунтована в наукових працях автора [1; 5; 6]. Впровадження цього принципу в сферу еколого-економічної діяльності буде сприяти зменшенню деструктивного антропогенного впливу на стан навколишнього природного середовища, відтворення і використання природних ресурсів.

Принцип першочерговості подолання глобальних екологічних загроз і зміцнення екологічної безпеки передбачає усунення з життя земної цивілізації глобальних екологічних загроз антропогенного походження (тих, які можуть призвести до зникнення життя на Землі) та зміцнення екологічної безпеки.

Принцип дотримання теоретично обґрунтованих і загально визнаних принципів екологічної політики вимагає в процесі творення екологічної політики і її запровадження в практику суспільної діяльності дотримуватися теоретично обґрунтованих і загально визнаних принципів екологічної політики. Такими принципами, зокрема, можуть бути: забруднювач платить; трансформування зовнішніх негативних екологічних ефектів у екологічні витрати; стимулювання продукування позитивних зовнішніх екологічних ефектів; пріоритетності екологічної безпеки; екологічної передбачливості; гарантування екологічно безпечного середовища для проживання; збереження біологічного та генетичного різноманіття; збереження цілісності глобальної біоекосистеми Землі; спільної, але диференційованої екологічної відповідальності; субординації; використання лише економічно доступних природних ресурсів; однаково справедливої екологічної політики щодо відтворення і використання природних ресурсів різних форм власності; прозорості екологічної політики; державного сприяння духовному розвитку; Хартвіка; збереження екологічної культурної спадщини [1].

Принцип узгодженості принципів екологічної політики (міжнародної, національної, регіональної) з принципами екологізації суспільного розвитку передбачає законодавче узгодження принципів екологічної політики з принципами екологізації суспільного розвитку. На міжнародному рівні таке узгодження повинно здійснюватися в рамках ООН, на національному рівні – в рамках національних парламентів, на регіональному рівні – в рамках уповноважень регіональних органів влади.

Основні напрямки екологізації суспільного розвитку. Основні напрямки екологізації суспільного розвитку характеризують рис. 6 і табл. 1.

Отже: 1. Екологізацію суспільного розвитку автор статті розглядає як основний інструмент подолання глобальних, національних та регіональних екологічних загроз. Екологізація суспільного розвитку буде успішною за умови, коли вона

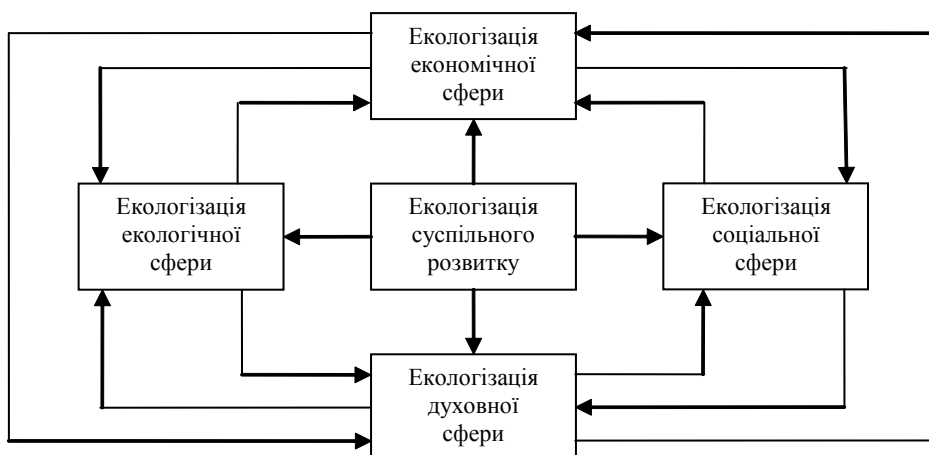

Рис. 6. Основні напрямки екологізації суспільного розвитку і зв'язки між ними

Таблиця

Основні напрямки і інструменти екологізації економічної, екологічної, соціальної і духовної сфер

Засоби екологізації			
Економічної сфери	Екологічної сфери	Соціальної сфери	Духовної сфери
1. Інструменти економічної політики, трансформовані в інструменти екологічної політики	1. Удосконалення системи інструментів екологічної політики	1. Інструменти соціальної політики, трансформовані в інструменти екологічної політики	1. Інструменти духовного оздоровлення, трансформовані в інструменти екологічної політики
2. Зміцнення екологічної безпеки в економічній сфері	2. Зміцнення екологічної безпеки в екологічній сфері	2. Зміцнення екологічної безпеки в соціальній сфері	2. Зміцнення екологічної безпеки в духовній сфері
3. Екологізація економічної діяльності	3. Екологізація природокористування	3. Екологізація соціального розвитку	3. Екологізація духовного розвитку
4. Забезпечення сталого екологічно збалансованого економічного розвитку	4. Забезпечення сталого екологічно збалансованого природокористування	4. Забезпечення сталого екологічно збалансованого соціального розвитку	4. Забезпечення динамічного розвитку науки та освіти
5. Розвиток економічної сфери з урахуванням екологічності екологічної сфери	5. Зміцнення екологічної стійкості екологічної сфери	5. Розвиток соціальної сфери з урахуванням екологічності екологічної сфери	5. Виховання природоохоронної ментальності громадян

охопить усі сфери (економічну, екологічну, соціальну, духовну) і знайде визнання на міжнародному, національному і регіональному рівнях.

2. Для того, аби екологізація суспільного розвитку була успішною, необхідно, щоб вона здійснювалася на міжнародному, національному, регіональному і локальному рівнях на принципах, запропонованих автором цієї статті.

3. У системі заходів, спрямованих на розвиток екологізації всіх сфер суспільного розвитку, основним чинником є трансформація інструментів галузевих політик в інструменти екологічної політики.

Список використаних джерел

1. Сіякевич І. М. Екологічна політика: Стратегія подолання глобальних екологічних загроз / І. М. Сіякевич ; Національний лісотехнічний університет України. – Львів: ЗУКЦ, 2011. – 332 с.
2. Сіякевич І. Екологізація розвитку: об'єктивна необхідність, методи, пріоритети / І. Сіякевич ; Національний лісотехнічний університет України // Економіка України. – 2004. – №1. – С. 57-63.
3. Сіякевич І. Проблеми розвитку земної цивілізації в двадцять першому столітті / І. Сіякевич ; Національний лісотехнічний університет України // Лісівник України. – 2011. – №5.
4. Сіякевич І. Стратегія подолання глобальних екологічних загроз / І. Сіякевич; Національний лісотехнічний університет України // Економіка України. – 2010. – №12. – С. 69-77.
5. Сіякевич І. М. Інструменти екополітики: теорія і практика / І. М. Сіякевич ; Національний лісотехнічний університет України. – Львів : ЗУКЦ, 2003. – С. 188.
6. Глобальні зміни світу – 2025 : Доповідь Національної розвідувальної ради США / перекл. з англ. – Львів : Літопис, 2010. – 183 с.

Сіякевич І. М. Экологизация общественного развития как инструмент преодоления экологических угроз.

Рассматриваются состояние мира в XXI в., а также экологические, экономические, социальные и духовные проблемы его развития. Теоретически обоснованы объективная необходимость, принципы и основные направления экологизации общественного развития.

Ключевые слова: экологизация общественного развития, принципы экологизации общественного развития, средства экологизации экономической, экологической, социальной и духовной сфер.

Synyakevych I.M. Ecologization of Social Development as a Tool for Environmental Threats Overcoming.

The state of the world in the twenty-first century and the environmental, economic, social and spiritual problems of its development are considered. The objective necessity, principles and main directions of ecological social development are theoretically substantiated.

Keywords: ecologization of social development, principles of social development ecologization, means of economic, environmental, social and spiritual spheres ecologization.

Надійшло 30.09.2011 р.